

Beszámoló

a Hagyományok Háza 2001. évi tevékenységéről

Az 1970-es évektől Magyarországon kibontakozó népművészeti mozgalmak tábora és a népművészet értékei iránt érdeklődő közönség jelentős mértékben megnövekedett az ezredfordulóra. Ezek a mozgalmak a népművészet funkcionális, közösségi vonásait hangsúlyozták és a magyar művelődéstörténetben páratlan módon megállították a hagyományörzésben tapasztalható negatív, bomlási folyamatokat. A Tavaszi Fesztivál keretében évente megrendezésre kerülő Táncház - Találkozó napi 10–15 ezer látogatót vonz, az augusztus 20.-ához kapcsolódó Mesterségek Ünnepén mintegy százezer látogató fordul meg naponta. A négy professzionális táncegyüttes (MÁNE, Honvéd, Budapest, Duna) évente ezernél is több előadáson mutatja fel néptáncaink-népzeneink értékeit. Mindebből kitűnik, hogy térségünkben napjainkra tömegessé vált az igény a magyar és általában a Kárpát-medencei néphagyományok megismerésére és továbbélésére.

A népművészeti mozgalmak rendelkeztek ugyan szakemberi - intézményi háttérrel, ezek azonban, - elsősorban az alulfinanszírozottság valamint a szervezetek elavultsága miatt - nem megfelelő hatásfokkal működtek. A nagy közgyűjtemények anyagainak archiválása és hozzáférhetővé tétele (publikációja, sokszorosítása, kiállítása), a gyűjtés, a tudományos kutatás, valamint az ezekhez kapcsolódó alsó-, közép- és felsőfokú oktatás területén is jelentős befektetésekre van szükség.

Elismerve a fent említett mozgalmak páratlan jelentőségét a nemzettudat formálásában, valamint az ilyen természetű **művészeti alkotó, gyűjteményezési és közművelődési tevékenység** hatékony támogatásának szükségességét, a jelzett feladatok elvégzésére, országos szintű koordinálására, nemzetközi ismertségének és elismertetésének erősítésére és bővítésére, illetve szakmai és finansziális támogatására **Rockenbauer Zoltán, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztere létrehozta ez év január 1.-től a Hagyományok Házát.**

Az intézmény egyelőre Budapesten, a Corvin tér 8 szám alatt, a Magyar Állami Népi Együttes és a Magyar Művelődési Intézet épületében nyert elhelyezést.

Alapító okirata szerint a hármas szakmai tevékenységet szervezetileg leképző három szakmai tárból épül fel az intézmény:

- a művészeti tár neve Magyar Állami Népi Együttes,
- a közgyűjteményi tárat „Lajtha László” Hagyományörző Műhelynek neveztük el,
- a közművelődési tárat Népművészeti Műhelynek hívjuk.

A három tárból kettőnek intézményes **előzményei** vannak.

A **Magyar Állami Népi Együttes** 50 éve szolgálja a maga módján a színpadra állítható népi kultúrát. Régi struktúrája bemerevült, az idegenforgalomnak szolgáltatott műsorok tették ki előadásainak 90 %-át, gyakorlatilag kivonták a hazai művészeti és közművelődési életből.

A Magyar Művelődési Intézet keretében működő **Népművészeti Főosztály** az elmúlt évtizedekben heroikus erőfeszítéseket tett, hogy kielégítően ki tudja szolgálni a felnövekvő, terebélyesedő népművészeti civil mozgalmakat. A szűk lehetőségek, az intézményes, sokszor élőködő bürokrácia (bevételeik jelentős részét, 20 %-át az Intézet rendszeresen elvonta, “rezi” címén) a főosztályt is beleszürkítették a felvázolt, szűk keretbe.

A **Közgyűjteményi Tár**, mint önálló egység, előzmények nélküli, de az idea kezdeményeiben már ott volt a Néptáncosok Szakmai Házában, az Állami Népi Együttes Hagyományörző Műhelyében vagy a Fonó Budai Zeneház gyűjtéseket szervező munkájában. Mindegyik műhelyben kicsiben, részterületenként folyt a munka, ugyanakkor a nagy gyűjtemények (Fonó, Néprajzi Múzeum, Zenetudományi Intézet gyűjteménye) zártak a nagyközönség előtt. Az okok: a gyűjtések nincsenek szolgáltatható állapotban, az intézményeknek nincs a szolgáltatásra infrastruktúrájuk, nincsenek olyan szakemberek, akik a technika fejlődéséből adódó új lehetőségeket észrevegység és területükön alkalmazzák.

A Magyar Állami Népi Együttes

Az NKÖM miniszteri értekezlete 2000. december 6-án elfogadta a Hagyományok Háza szakmai koncepcióját, illetve rá egy hétre az Alapító Okiratot. A 2001. január 1.-én megalakult Hagyományok Háza a Magyar Állami Népi Együttes alapító okiratának módosításával született, ez meghatározta az átalakítás menetrendjét és befolyásolta az új Intézmény felállítását is. Ennek szellemében, mint a Hagyományok Háza miniszteri biztosa, először a MÁNE-t szerveztem át: a gazdasági osztályt függetlenítettem, leválasztottam róla az Együttes jelmez- és kelléktárát, raktárát, ezeket egy újonnan kinevezett műszaki vezető vezetése alá rendelttem, illetve létrehoztam a Gondnokságot.

Párhuzamosan, kölcsönös igény nyomán, szakmai megbeszéléseket kezdeményeztem a hat országos civil szervezet vezetőivel, bevonva őket is, véleményüket mindmáig figyelembe véve, az átszervezési, szervezési tevékenységbe.

Mivel a MÁNE (volt) gazdasági igazgatója január elsejével felmondott, kezdetben pénzügyi szakértőkre támaszkodva végeztem munkámat, közben új gazdasági igazgatót kerestem. Szalai Miklós március elseje óta segíti a gazdasági munkát, a költségvetés kialakításának utolsó fázisában már komoly szerepet játszott, mint ahogy a gazdasági igazgatóság átszervezésében is (PIR rendszer bevezetése, a pénzügyi – könyvelési fegyelem megerősítése, a Budapest Táncegyüttes átadása, a Népművészeti Főosztály átvétele, stb.).

Csökkentettem a cigányzenekar létszámát, a „klasszikus” 7 főre, a MÁNE adminisztrációs dolgozóit átszerveztem az új intézmény igényeinek megfelelően. Megszüntettem a tapasztalt összeférhetlenségeket, a szervezést a Főigazgatóság alá rendeltem és kibővítettem, kezdeményeztem a hangstúdió hatékonyabb kihasználását, bérbeadását. Az együttesi produkciók kijárlása és forgalmazása érdekében külső producereket vontam be ebbe a munkába (Naplegenda előadás). Elindítottam a „népművészeti nyitott napokat” az iskolák számára, ahol minden alkalommal egy iskolát látunk vendégül, komplex módon bemutatva a magyar népművészet különböző vetületeit (néptánc, népzene a színpadon, hangszerbemutató és tánctanítás, kézműves foglalkozások, archívumlátogatás, táncház).

2001. március 27. – április 2.-a között a Hagyományok Háza a Fonóval közösen megszervezte a magyar hivatásos néptáncegyüttesek első Kárpát – medencei fesztiválját, mely sikerével már mutatta az új intézmény egyik fő irányultságát. A Kárpát – medencei hivatásos néptáncegyüttesek hivatalosan is kifejezték igényüket, hogy a fesztivált a továbbiakban rendszeresen megrendezzük. Az együttes a múlt év során, az átszervezésnek és a hatékonyabb munkaszervezésnek köszönhetően már az előző évi 110 előadással szemben 178-at teljesített. Ezt a szintet szeretnék a továbbiakban is tartani. Az előadásokból 110 székházi előadás volt, de erőteljesen bővült a vidéki, kárpát-medencei előadások száma (68). Az együttes ebben az évben Délvidéken (Jugoszlávia) és Felvidéken (Szlovákia) is turnézott, rendeltetésének megfelelően hozzájárulva a kárpát-medencei magyarság identitás-tudatának a megőrzéséhez. Az együttes a magyar folklór jó hírnevét Nyugat – Európában is öregbítette: november – december folyamán egy hónapos franciaországi turnén vett részt.

„Lajtha László” Hagyományőrző Műhely (Közgyűjteményi tár)

A Tár kialakításához jó alapot jelentett az Együttesben elhelyezett Martin György hagyaték. A Martin Médiatár vezetőjével, Pávai Istvánnal közösen kezdtünk hozzá a Tár kiépítéséhez. Meghatároztuk a majdani tár struktúráját, munkaerő- és eszközigényét, az elfogadott szakmai koncepció alapján. Az új munkahelyeket feltöltöttük és elkezdtük a munkát. Az eszközök közbeszerzésének első szakasza lezárult, szerződéseket kötöttünk a Minisztérium Informatikai Főosztálya ajánlása alapján mind a hardvert (Vektor

Penna), mind a szoftvert (Trex, BG Com) szállító céggel. A külső, informatikai cégekkel való tárgyalásainkban nagy segítséget jelentett Makai Judit, az NKÖM Informatikai Főosztályának vezetője.

Kinevezésem után azonnal felvettem a kapcsolatot a nagy népzene – néptánc gyűjteményekkel, együttműködést ajánlva nekik, a “munkáért szolgáltatási jogot” elv alapján (szolgáltatható állapotba hozzuk az átadott gyűjteményeket, digitalizáljuk és jegyzőkönyvezzük őket, cserébe szolgáltatathatunk belőlük). Ezek közül a Fonó Budai Zeneházzal már szolgáltatási szerződést kötöttünk, az MTA Zenetudományi Intézetével folyamatban van a szerződéskötés.

Közös igény alapján tárgyalásokat kezdeményeztem Lajtha László örökösével, a Lajtha – hagyaték Hagyományok Házában való elhelyezéséről. A megegyezést rögzítő szerződéseket aláírtuk, a hagyaték a birtokunkban van, a minisztériumi egyeztetést követően. Így nevezhettük el az egyik legnagyobb hangszeres gyűjtőről magát a tárat is.

Folyamatosan vásároljuk meg szolgáltatásra a Táncház – mozgalom gyűjtőinek helyszínen készített gyűjtéseit (Pávai, Fekete Antal, Vavrincez) de a szakma „nagy öregjeiről” sem feledkeztünk meg: birtokában vagyunk már Kallós Zoltán, Martin György gyűjtéseinek, és kezdeményeztük Békefi Antal gyűjteményének (Dunántúl legnagyobb gyűjtése) bekerülését is. Lükő Gábor hagyatékának legjobb helyét is a Közgyűjteményi Tárnál látom, itt azonban még a tárgyalások elején tartunk. Digitalizálásra és feldolgozásra az archívumba kerültek még a következő gyűjtemények: Martin György 220 órányi gyűjtése, a mohácsi „Kanizsai Dorottya” Múzeum dél-szláv nemzetiségi audio gyűjteménye, 166 db magnókazettán. A Martin Médiatár a Néptáncosok Szakmai Házának videó- és hangzóanyag-állományát átvette és gyűjteményébe integrálta. Jegyzőkönyveik segítségével teljes leltárt készítettünk, s megkezdtük az anyagok adatbázisban való feldolgozását.

A beérkezett gyűjtemények közül teljes mértékben digitalizáltuk a Fonó Budai Zeneház Utolsó Óra programja keretében felvett erdélyi, valamint a Martin György által készített gyűjtéseket. A többi gyűjtemény nagy részben digitalizálásra került (kb. 150 óra). A digitalizált dokumentumok katalogizálása a Fonó Budai Zeneház Utolsó Óra programja keretében felvett erdélyi gyűjtések esetében befejeződött. A többi gyűjteményi egység számítógépes feldolgozása folyamatban van.

A Martin Médiatár dokumentumainak számítógépes katalógusban való feltárása 2000-ben kezdődött. A digitális katalógus ISIS adatbázisban készül. Első szakaszban a könyvtár fő gyűjtőkörébe tartozó dokumentumok feldolgozását végezzük. Az adatbázis tartalma 2001 végére: 2000 db, bibliográfiai leírást és tárgyszavakat tartalmazó rekord.

A Martin Médiatárban megtalálható hangzóanyagok és videók leltárát egyelőre Excel-táblákban kezeljük. A tervek szerint az állomány a könyvekhez hasonlóan ISIS adatbázisba kerül.

Az év során kezdetét vette a gyűjteménybe került Lajtha - hagyaték vizsgálata, elemzése. Decemberre elkészült a zenetudományi szempontokat figyelembe vevő állapotfelmérés és munkaterv. Első szakaszban Lajtha László levelezésének feldolgozása történik.

2001-ben a Martin Médiatár állománya 372 kötetel gyarapodott. A Médiatár gyűjteményébe vonta a Magyar Állami Népi Együttes könyveit, egykori „könyvtárának” maradékát is: 693 kötetet. A számunkra fontos szaklapok példányait visszamenőleg is igyekeztünk megszerezni.

Elindítottuk a főigazgatói pályázatban felvállalt, a Kárpát – medence 10 magyar központjában felállítandó helyi archívumokról a tárgyalásokat. A tapasztalataink nagyon pozitívak, a munka a terv szerint halad. Minden önkormányzat örömmel vállalja fel a helyi archívumok működtetését és annak költségeit. A Hagyományok Háza a maga oldaláról a gépek egyszeri beruházásként való biztosítását, a technikusok képzését és a „know-how”-t adja az együttműködésbe.

Népművészeti Műhely (Közművelődési tár)

A 2000. decemberi miniszteri értekezlet az elfogadott koncepció szerint azt is előírta, hogy a párhuzamosságok kiküszöbölése miatt a Közművelődési Tárát a Magyar Művelődési Intézet Népművészeti Főosztályának átvételével építsük fel. Tárgyalások kezdődtek a MAMI igazgatójával, illetve szakembereivel, amelyek eredménye az a, tavasszal a miniszteri értekezlet által is elfogadott megállapodás, mely részletekbe menően szabályozta a Főosztály átadását – átvételét úgy, hogy a működést folyamatosan tartsuk és az évközben zajló programokat se érje hátrány. A Tár felépítésének ez szükséges, de nem elégséges feltétele, ugyanis ez a terület, mely az országos civil szervezetektől a legtöbb kritikát kapta. Itt van az áttétel, mely a civilek akaratát, igényeit az állami szféra felé menedzselve és irányítva közvetíteni tudja. Mindvégig arra törekedtem, hogy a Hagyományok Háza vezető szerepét megtartva és erősítve, a sokszínű civil akaratot és óhajokat nyesegetni, mederben tartani és integrálni lehessen. Talán elmondható, hogy e tevékenységnek következtében nem állt elő az a helyzet, amely pl. a megosztott filmes “szakmában” előállt és hogy a “népi szakma” továbbra is bizakodva, velünk együttműködve tervezi rendezvényeit és örül a Minisztérium felől anyagiakban is megnyilvánuló jóakaratnak.

A Közművelődési Tár a MAMI Népművészeti Főosztályának átvételével jött létre, tehát elsőrendű feladat, hogy az általuk végzett és koordinált tevékenységeknek a folyamatosságát biztosítsuk.

Egyik legfontosabb alapfeladatunk a **szakmai oktatás**. Ezen belül:

- kézművesség:

Szakképesítés adó képzésünk a Népi játék és kismesterség-oktató tanfolyam. 2001-ben 3 évfolyamon, 185 fő vett részt képzéseinkben. Nyári intenzív

táboraink helyszíne: Szigliget, Magyarlukafa, Martonvásár, Budapest, Jakabszállás, Velem, Válaszút (Erdély). Az NKA miniszteri keretből kapott támogatás tette lehetővé, hogy a Népi játék és kismesterség-oktatója képzés tematikájában foglaltak szerint egységesítsük, és mesterségenként újrafogalmazzuk a követelményrendszert. Ugyancsak e támogatás tette lehetővé, hogy a tanműhely eszközállományát fejlesszük. A bőrös műhely teljes eszközállományát, a szövőműhely új szövőkereteit, szállítható gyékény szövőszéket, és asztalra szerelhető lámpákat vásároltunk, mellyel nemcsak munkánk feltételeit javítottuk, hanem a szakmai alkalmazási lehetőségeinket is bővítettük.

- népzene - néptánc:

Az akkreditált pedagógus továbbképzéseink iránt rendkívül nagy az érdeklődés, képzéseink folyamatosak. A néptánc és hagyományismeret általános iskolai tantervbe illesztése megnövelte az érdeklődést a módszerek, a módszertani kiadványok és az oktatást segítő szakirodalom iránt. Ennek megfelelően alakítjuk részlegünk kiadvány-politikáját, s mind kézműves, mind néptánc és népzenei területen elsősorban a módszertani kiadványok és oktatási segédanyagok megjelentetését tartjuk fontosnak.

2001-ben elkészült kiadványaink:

-Antal László: Néptáncpedagógia (A művészetre és művészettel nevelés módszertani kérdései a néptánc-tanítás alapján) (Kézirat)

-Sándor Ildikó: Öbéli játékok (Alkalmazás mai környezetben) (Kézirat)

-Herczeg Kata: Alsós tanmenet a Nagykunság hagyománya alapján (Kézirat)

-Beszprémy Katalin: Nép játszóház – Szöveggyűjtemény (Átdolgozott kiadás)
Kézirat

Az NKA Miniszteri keretből itt lehetőségünk nyílt videó- és hangfelvételeink, a „Népzenei füzetek” hiányzó köteteinek újraindítására is. Kiadványaink országos terjesztésére szerződéseket kötöttünk a Fonó Records-szal, illetve a Balassi Kiadóval.

Mozgalomszervezés

A tárgyi népművészet helyzetét elemző fórumok tapasztalatai, az országos pályázatok és zsűrizések nyomán kialakuló szakmai viták egyaránt jelzik a kézművesség, népi iparművészet, amatőr és hivatásos árutermelés körül kialakult szemléleti és értelmezési bizonytalanságokat. Úgy véljük, hogy e jó szándékú, de a tényszerű helyzetelemzést nélkülöző viták nem vezethetnek eredményre, ezért beindítottunk egy alkotók helyzetét, szakmai, egzisztenciális problémáit feltáró felmérést. Első lépésként 4000 kérdőívet juttattunk el az érintettekhez. A beérkezett 700 adatlap számítógépes feldolgozása megtörtént.

Elindítottuk egy olyan, országos **programszervezési és finanszírozási** rendszer, hálózat kiépítését, mely lehetővé teszi az élő népi kultúra, a revival kulturális programjainak eljutását az eddig hátrányos helyzetben dolgozó vidéki

központokba is. Erre egy országos egyesületet kezdtünk szervezni, mely megalakulás előtt áll.

A **„Kultúrával a Nyugat kapujában”** nemzeti fesztivál szakági döntőit szerveztük és bonyolítottuk gyermektánc, néptánc, népzene és hagyományörző kategóriában. A több mint 220 csoport szereplésének, helyszíneinek, zsűrizésének, értékelésének megszervezése kemény feladatot jelentett számunkra. A rendezőszervek elégedettségét jelzi, hogy az országos bemutató szervezésével és rendezésével is munkatársainkat bízták meg. Az NKÖM Közművelődési Főosztály szerkesztésében megjelenő, az amatőr művészeti mozgalmat bemutató kötet **„Népművészet”** fejezetét munkatársaink (Beszprémy, Borbély, Héra, Neuwirth) írták.

Ez évben is lebonyolítottuk a **„Népművészet Ifjú Mestere”** pályázatot, megszerveztük a kézműves alkotók pályaműveinek kiállítását. Úgyszintén lebonyolítottuk a **„Táncház – népzene 2001”** című országos népzenei pályázatot a CD kiadással, lemezbemutató koncerttel együtt. Lehetővé tettük, hogy pályázat keretében az 5 legjobb táncház – zenekar felvehesse stúdióinkban zenei anyagát.

Táncház-archívum

A folyamatos archiválási és dokumentációs munka mellett külön kiállítással és filmbemutatóval voltunk jelen a **20 éves Országos Táncháztalálkozó és Kirakodóvásáron**, valamint a szintén 20 éves Jászberényi Táncház és Zenésztáborban.

Nemzetközi feladatok:

Összeállítottuk és megjelentettük az Országos Népművészeti eseménynaptárt magyar-angol nyelven, a CIOFF-fal közösen.

Folyamatosan közreműködtünk a hazai nemzetközi fesztiválok és együttesek külkapcsolatainak erősítésében, az együttesek külföldre való kijutásában. Ennek keretében felvállaltuk a „MAGYART” franciaországi amatőr népművészeti rendezvényeinek szervezését és bonyolítását.

Képviselőnk (Héra Éva) részt vett a CIOFF Portugáliában tartott közgyűlésén és Németországban a Pán-európai szekció ülésén.

2001. végére a tár belső átszervezése befejeződött. A Néptáncosok Szakmai Háza, mint szervezeti egység megszűnt. Feladatait részben a Martin médiatár (archív anyagok) részben a Táncház archívum vette át (revival dokumentáció). A volt helyiségbe új munkatársi gárdával a néptánc és népzenei osztály költözött, feladatai elsősorban az oktatás, módszertani munka és kiadványozási tevékenység. Itt történik kiadványaink árusítása is.

A Népművészeti Műhely munka és technikai feltételei javultak. A számítógépek, oktatáshoz használatos technikai eszközök, munkagépek, irodai anyagok beszerzése megkönnyíti munkavégzésünket.

Az eddig ismertetett tevékenységek hatalmas adminisztrációt jelentenek. Az átszervezett Gazdasági Igazgatóság aktívan részt vett a PIR rendszer

kifejlesztésében, az intézmény adminisztrációja példaszerű. Ezt támasztja alá a múlt év során elvégzett minisztériumi ellenőrzés is.

Végezetül engedjék meg, hogy, mint az intézmény vezetője, de személy szerint is megköszönjem a Minisztérium vezetői által a felálló intézménynek nyújtott napi segítséget és támogatást. Meggyőződésem, hogy e nélkül a Hagyományok Háza nem az lenne, mint ami most: hatékony eszköz a globalizációval szemben, „sikertörténet”, a terület összefogásának és segítésének eszköze.

Kelemen László